

Opintomatka Moskovaan, Kazaniin ja Ekaterinburgiin

Syksyn opintomatka Venäjälle alkoi Helsingin rautatieasemalta syyskuun viimeisenä sunnuntaina, kun nousimme Tolstoi-junaan. Pääsimme heti aitovenäläiseen tunnelmaan, keskeltä Helsinkiä. Tolstoin tunnelmalliset käytävät, matot, verhot ja loosit edustavat erilaista estetiikka kuin mihin Intercity-junamatkailijana on tottunut. Junaemäntä, joka äidillisesti alkaa torua ja korjata käytöstä jo ennen Pasilaa on tavallaan kovin tuttavallinen ja henkilökohtainen, toisaalta tulee mieleen, että miten päin sen nyt kuuluisikaan mennä, onhan tämäkin kuitenkin asiakaspalvelutilanne, emmekä me ole kuriton luokkaretkiseurue. Olemme nyt matkalla kohti Moskovaa mutta ryhmämme ei ole vielä kokonainen, osa matkalaisista tulee mukaan junamatkan varrelta, osa Moskovasta. Meitä on yhteensä viisitoista.

Tolstoissa kuulemme ensimmäiset esitelmät, jotka käsittelevät Moskovaa, eri tavoin. Tämä junamatka on oletettavasti pehmeä lasku edesspäin oleviin junamatkaosuuksiin. Tässä junassa melkein kaikki on järjestyksessä, on siistiä ja olemme omissa hyteissämme rauhassa kaikilta häiriöiltä. Mutta kun kuljen junan (joka muuten on ihan hurjan pitkä) läpi ravintolavaunuun käytävillä tulee vastaan monta riehakasta seuruetta ja olen sittenkin hieman huolissani siitä mitä tästä kaikesta vielä tulee. Venäjälle matkatessa kun kaikki on mahdollista ja tämä juna itsessään jo edustaa Venäjää ja maan tapoja, vaikka Suomessa vielä vähän aikaa ollaankin. Täällä on pelkoa herättävä junaemäntä ja jo kohta rajavartijat, jotka myöskin ovat aina vähän pelottavia. Matkustajista suurin osa on venäläisiä ja sitten vielä ovat ne ravintolavaunun keittäjät, jotka keinuvassa keittiössään tiskaavat käsin astioita rintakarvat esiliinan kaula-aukosta pörröttäen. Katsotaan. Yö junassa on kuitenkin rauhallinen, uusien ihmisten keskellä.

Aamuinen Moskova on jo kiireessä saapuessamme sinne ja on vain heittäydyttävä virtaan, jonka mukana kuljemme toiselle puolelle kaupunkia. Metrossa pääsee kokemaan venäläistä meininkiä ihollaan, halusi sitä tai ei. Metrossa alan laskea kartalta asemia, niitä on yhteensä melkein kaksisataa. Metroasemia, joilla jokaisella pysähtyy juna muutaman minuutin välein, joka metrojunassa on ainakin kymmenen vaunua, ja ne kaikki ovat koko ajan täynnä ihmisiä. Nyt puhutaan suurista massoista, ihmisiä on joka puolella. Majoitumme olympialaisiin rakennettuun hotelliin, siellä 18. kerros josta näkyy kauas yli kaupungin. Suihkun jälkeen katselen kaupunkia ja mietin kuinka monta muuta kylpyhuonetta kaupungissa on homeessa ja mietin, että onko se täällä yleisesti ottaen ihan normalno?

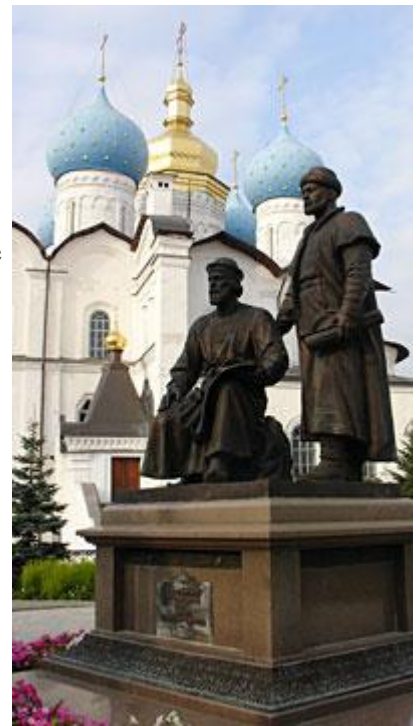
Toisena Moskova-päivänä matkustamme aamuruuhkassa kauas kaupungin pohjoisreunalle. Siellä on jättimäisiä ostoskeskuksia uusimpana Ikea-Stockmann-kompleksi. Täältä Moskovan laitamilta voim ostaa cappucinon stockmann-kortilla ja saada kanta-asiakasalennuksia, tutuista tuotteista. Stockmannin aluejohtaja tarjoaa meille aamukahvit neuvotteluhuoneessa ja on mielenkiintoista nähdä miten suomalainen tavaratalo ottaa markkinoita haltuun Venäjällä. Seuraavassa matkakohteessamme Kazanissa avautuu konseptimyymälä lähipäivinä ja matka jatkuu. Ikea on myös menossa entistä kauemmas itään. Enkä voi olla ajattelemaan sitä, miltä näyttää jos kaikki venäläiskoditkin ovat pian ikeakoteja joissa kirjoja pidetään Lack -hyllyillä? Helppoa sisustamista omaleimaisuuden kustannuksella. Eikö se ole vähän tylsää? Miksi venäläisten eivät ole keksineet omia ikea- ja halpavaateketjujaan? Tuntuu, että nyt kaikki massiivinen markkinointi ja kaupallinen höpötys tulee valmiina tuotteina lännestä.

Moskovan pimenevässä illassa odotamme junan lähtöä. Rautatieaseman ympäristössä voi aistia haikeaa lähdöntunnelmaa, mutta aseman nurkilla ei haluta kauaa oleskella, äkkiä junaan ja matka jatkukoon! Tämä juna on pitkä, vaunua vaunun perään, lähtölaiturikin kaartuu, eikä junan loppua pimeässä illassa näy. Jo kohta asema jää taakse, samoin koko Moskova. Junassa meille kerrotaan, että Kazan on kaunis ja siisti kaupunki, paljon parempi kuin Moskova. Katsotaan. Venäläisille oma kotikaupunki taitaa aina olla se paras, kaunein ja siistein kaupunki, siinä on

tunteet pelissä. Juna vaikuttaa täydeltä ja myös matkatavaroita kulkee mukana paljon. Luulen, että tämä kulkeminen on monille yksityisyrittäjyyttä ja kasseissa kulkee kauppatavaraa pitkin rautateitä ja ympäri maata. Se on kai venäläistä markkinataloutta pienen ihmisen näkökulmasta: itsenäistä yrittämistä. On kätevää matkustaa öisin ja nukkuen siirtyä pitkiä välimatkoja. Vaunu keinuu ja kolisee, tuudittaa uneen. Aamulla ennen junan saapumista Kazaniin ikkunasta ehtii katsella maisemia. Näkymät ovat pääosin vain suuria peltoaukeita ja metsikköjä ruskan väreissä, pieniä mökkikyliä siellä täällä, maaseutua, hyvin vaatimatonta. Olemme kaukana pääkaupungista monella tapaa.

Kazan vaikuttaa kuulalta ja raikkaalta kaupungilta, kun kävelemme rautatieasemalta hotelliimme Kremlin kylkeen. Valkoiseksi kalkitut muurit hohtavat aamuaurinkossa ja rakennustyömaalla hotellin vieressä nousee uusia taloja. Täällä on joka puolella rakentamisen meininkiä. Toisaalta vanhoja romahtaneita rakennuksia näkyy monissa paikoissa: Tuhat -vuotias Kazan on pistetty juhlauntoon mutta kunnostustyö jatkuu vielä. Vaikka kaupunki on saanut hienon uutuuttaan hohtavan metron on kaduilla vielä paljon rosaa ja

raivattavaa. Ydinkeskusta on siloteltu mutta muutama kortteli sivummalla maisema on jo hyvin erilainen. Kazanin kauppahallissa on jo ihan toinen todellisuus. Jostain syystä minulle tulee tällaisissa kauppahalleissa turvaton olo. Tuntuu, että erottuu liikaa, olemme tässä ympäristössä ulkopuolisia ja on vaikea sulautua massaan. Länsimaisia turisteja ei tällä torilla usein taida käydä, eikä paljoa tingitä, väännämme kuitenkin kaupan pinjansiemenistä.

Matkalla on tärkeä syödä hyvin, aikataulun takia joudun kuitenkin välillä tinkimään syömisestä ja tekemään kompromisseja, kuten syömään hampurilaisia. Minusta yksi sympaattisimmista ruokailuista oli Kazanin yliopiston ruokalassa, jossa sain kerätä tarjottimen täyteen, keittoa, pullaa, mehua, salaattia. Illaksi haluamme varata pöydän ravintolasta koko seurueellemme, mutta se onkin paljon vaikeampaa kuin mitä aluksi olisi voinut kuvitella. Asiakaslähtöisyys on vieras käsite täällä päin, Moskovassa ja Pietarissa jo vähän osataan olla ystävällisiä mutta täällä asiakastyytyväisyys tai -palvelu ei ole mitenkään oleellinen juttu. Ravintolapöydän varaaminen maksaa, pöytävarauksia ei tehdä eikä ruoasta voida tinkiä isollekaan seurueelle, alkaa ottaa päähän, niin venäläistä. Ravintolahenkilökunnalle on sama tuleeko asiakkaita vai ei, meistä on vain vaivaa, toisaalta alkeelliset käsitykset liiketaloudesta ärsyttävät, eikö seurueemme ravintolalasku kiinnosta ketään! Lopulta löydämme ravintolan josta saa palvelua ja saamme tehdä varauksen ravintolaan. Kun illalla saavumme muuten tyhjään ravintolaan, töihin patistettu tarjoilija kiukuttelee meille aluksi. Silloin ymmärrän näiden yritysten hierarkkisuuden ja todellisuuden jossa töitä tehdään. Tarjoilija on vain tarjoilija ja töiden tekeminen on vain välttämätön pakko, mutta työn tulokset eivät liikuta häntä, sitten on esimies joka pomottaa mutta hänelläkin on vain rajallisesti valtaa, omistaja on kaiken yläpuolella ja laskee tuloksen muttei ole kiinnostunut työntekijöidensä tyytyväisyydestä eikä työyhteisön todellisuudesta. Kukaan työntekijöistä ei uskalla kantaa vastuuta eikä joustaa missään kohtaa, aina on ylempänä joku auktoriteetti jota pitää pelätä, itsenäinen ajattelu ja toiminta on kielletty. En tiedä mitä erikoista tässä Tatarstanissa on, onko mitään. Pääsen moskeijaan ja se on tietysti jotain ihan muuta kuin mitä yleensä. Täällä on ortodoksit ja islaminuskoiset rinnakkain ja suomalaiskansojakin olisi lähettyvillä. Marin tasavalta on täällä päin (tajuan sen vasta kotona), siellä sukukansoja uhkaillaan, vedetään turpaan eikä päästetä matkustamaan. Mutta se ei ole kai Kazanilaisten vika, voi olla heilläkin on tataarivähemmistönä omat ongelmansa sijoittua venäläiseen valioluokkaan. Se Kazanista.

Jatkamme matkaa kohti lopullista määränpäättä. Kolmas yöpyminen junassa matkalla vielä edemmäs itään. Pöytä ja nyssykät ovat täynnä eväitä, joita ei sitten kuitenkaan kaikkia ehdi syödä ennen perille tuloa. Aprikoosiluumupiirakka jää kelmuun, enkä koskaan saa tietää oliko se niin hyvää kuin miltä se näytti. Esitelmät jatkuvat junassa ja jotkut kanssamatkustajista ovat hyvin kiinnostuneita ryhmästäämme. Heistä on outoa, että junassa on ulkomaalaisia, miksi ihmeessä? Niinpä! Mitä ihmettä teenkään täällä junassa keskellä pimeyttä, pimeää

Venäjänmaata? Yritän kai taas oppia tästä maasta jotain uutta ja olennaista, ymmärtää paremmin. Vaikkei minun ymmärrykseni taida riittää. Olen liian mukavuudenhaluinen sietääkseni tätä epäjärjestystä, tylyä palvelua ja epäjohdonmukaisia toimintatapoja, minua kiukuttaa tässä maassa niin monet asiat ja siksi välillä mietin miksi edes matkustaisin tänne. Jostain syystä kuitenkin aina on tultava uudelleen. Ehkä hakemaan vahvistusta niille kaikille, jo moneen kertaan todetuille

epäkohdille. Täällä minä olen aina vieras ja ulkopuolinen, minä en kuulu tänne, mutta tulin kuitenkin käymään, kiinnostuksesta vain. Seistessäni junan vessassa pöntön istuinympyrällä metrin korkeudella en voi kuin hämmästellä, että ihan mieletöntä tämä kaikki.

Mielikuvissani Jekaterinburg on pimeä ja kolkko kaupunki kaukana idässä, vuoriston kupeessa aina vähän sateinen ja sumuinen. Sitten se on minulle se kaupunki missä tsaariperhe murhattiin, mielessäni se on Edvard Radzinkin kertomana jännitystarinana, jonka olen lukenut joskus pikkutyttöinä. Kun juna kolkuttelee aamupäivän kohti Jekaterinburgia odotan vuoristomaisemia, missä ovat vuoret? Olen pettynyt siitä, etten näe mitään vuoristoa, olinhan odottanut näkeväni jylhän vuorijonon jonka halki juna hitaasti kulkisi, mutta ei vuoria, vain metsikköä ja ratapihaa, taajamia ja mökkikyliä. Jekaterinburgin juna-asemaa vastapäätä on hotelli, ja me majoitumme siihen. Tämä on nyt sitten jo Aasia, mutta ei vielä Siperia.

Aloitamme täällä menemällä vieraiksi paikalliseen Komsomolskaja Pravdan toimitukseen. Nuori toimittajatyttö kertoo meille lehdestään. On tietenkin epäreilua joutua kertomaan työtään ulkomaisille opiskelijoille odottamatta, mutta moneen kertaan toistettu väite uutislehden

keskeisestä asemasta markkinoilla, riippumattomuudesta ja erityisesti sen vakavasta otteesta maan johtavana uutisoijana on minusta jo liian paksua, varsinkin kun on selannut muutaman tuoreen irtonumeron. Miten lehti, joka kirjoittaa iltalehtityyliin julkkisten höpöhöpöä ja juuri tänään oligarkkien rakkauselämästä voi pitää itseään vakavasti otettavana uutislehtenä? Ehkä me vain käsitämme asiat eri tavalla. Niin sen täytyy olla. Kolme viikkoa Anna Politkovskajan murhan jälkeen Komsomolskaja Pravdan nettilehden hakukone ei löydä yhtään aiheeseen liittyvää uutista. Vot tak vot.

Jekaterinburg ekskursiolla näen venäläisen kaupungin ja muistolaatan paikassa missä tsaariperhe on murhattu, voin hypähtää yli Euroopan ja Aasian rajan, laskeskella vuoden 1937 vainojen uhrien nimiä muistokivestä. Nimiä on paljon ja suurin osa nimistä on miesten. Minulle tulee mieleen kysymys, että paljonko kolmekymmentäluvun terrori ja silloin tapettujen miesten määrä on vaikuttanut maan väestörakenteeseen? Ja oikeastaan koko tähän maahan, kaikkiin näihin täällä kohtaamiimme ihmisiin, niihin joita oli junissa, ravintoloissa, kaduilla ja esimerkiksi siellä toimituksessa. Ekskursion loppusuoralla teen viimeisen havaintoni: tien varteen nousee Jekaterinburgin suurin ja mahtavin ostoskeskus, joka sekin myy tuttavallisesti Lack -hyllyjä.

Kotimatka Jekaterinburgista oli minusta alunperinkin pelottava, sillä pelkään lentämistä. Kun lento oli heti aluksi jo myöhässä, olin varma sen olevan merkki siitä, etten ehkä enää koskaan pääse kotiin, voi miten silloin halusinkin jo päästä kotiin! Kone on myöhässä eikä mikään auta, myöhästymme myös Helsingin koneesta. Miten venäläistä taas, yksittäiselle virkailijalle on yhden tekevää jatkolentomme aikataulu eikä tieto kulje.

Jos venäläinen lentoyhtiö olisi halunnut säästää rahojaan ja olla kerrankin asiakaspalveluhenkinen, olisimme kaikki lentäneet suoraan kotiin myöhemmällä koneella, eikä puolta porukasta olisi lennätetty businessluokassa nukkumaan Kööpenhaminaan. Lentoyhtiön virkailijalla ei kuitenkaan ollut valtuuksia kysyä asiaa suoraan suomalaiselta lentoyhtiöltä, joten hän toimi oikeaksi katsomallaan tavalla, toimenkuvansa ja annettujen ohjeiden puitteissa ja niinpä osa matkaseurueesta sai opintomatkaansa vielä lisäbonuksena käydä Tanskassa. Kuten jo matkan alussa ajattelin, että Venäjällä kaikki on mahdollista, niin se oli tälläkin kertaa, mutta että juuri tällainen loppu matkalle, sitä en olisi osannut arvata, (siinä kai se koko jutun juju?). Hyvä matka, ehjänä ja hengissä kotona, monta mukavaa juttua kerrottavana ja kuvina.

- Henna Kauppila-Suomäki